

Податкове наближення до ЄС: як прозоріші правила зменшують корупцію

16 переговорний розділ «Оподаткування»

~35%

Відповідність законодавства повному обсягу acquis ЄС у межах Розділу 16 «Оподаткування».

×2

Складні правила практично подвоюють неофіційні платежі бізнесу: з ~0,8% до ~1,6% річного доходу.

1 січ. 2028

Кінцевий строк приведення податкового законодавства у повну відповідність до вимог вступу до ЄС.

55%

Понад половина податкового пакета (29 законів) припадає на жовтень 2027 року.

Головне

Статус кандидата змінив логіку податкової політики: орієнтиром став повний обсяг acquis ЄС, а не вибірковий перелік актів Угоди про асоціацію. Кожен акт у межах Розділу 16 потрібно проаналізувати для формування системи з чіткими критеріями та простими процедурами — саме складність правил створює корупційну ренту.

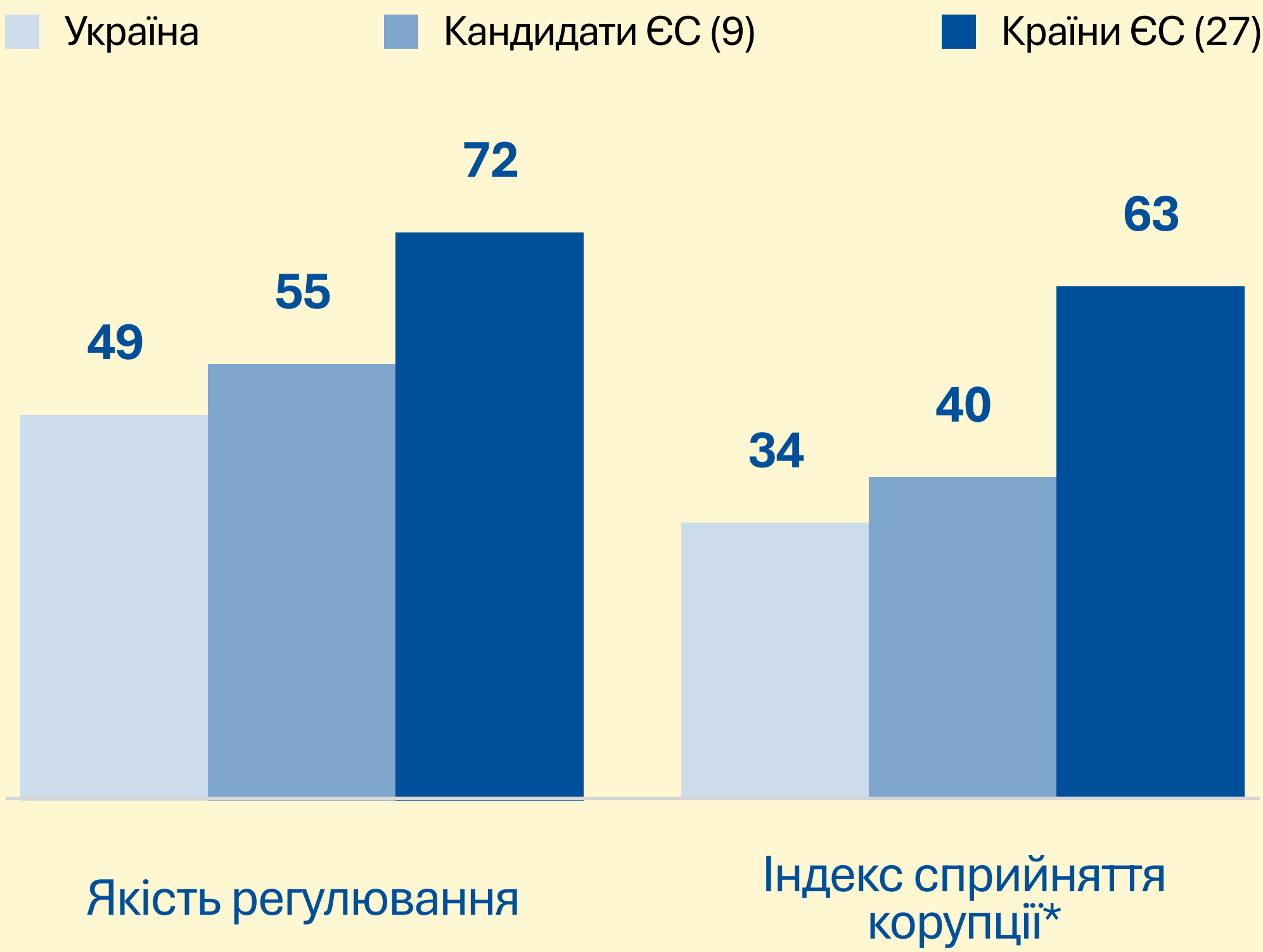
Чому прозоріші правила = менше корупції?

Причинність, а не кореляція

Дослідження Світового банку (25 388 підприємств у 131 країні): ускладнення регулювання збільшує обсяг неофіційних платежів, а не навпаки.

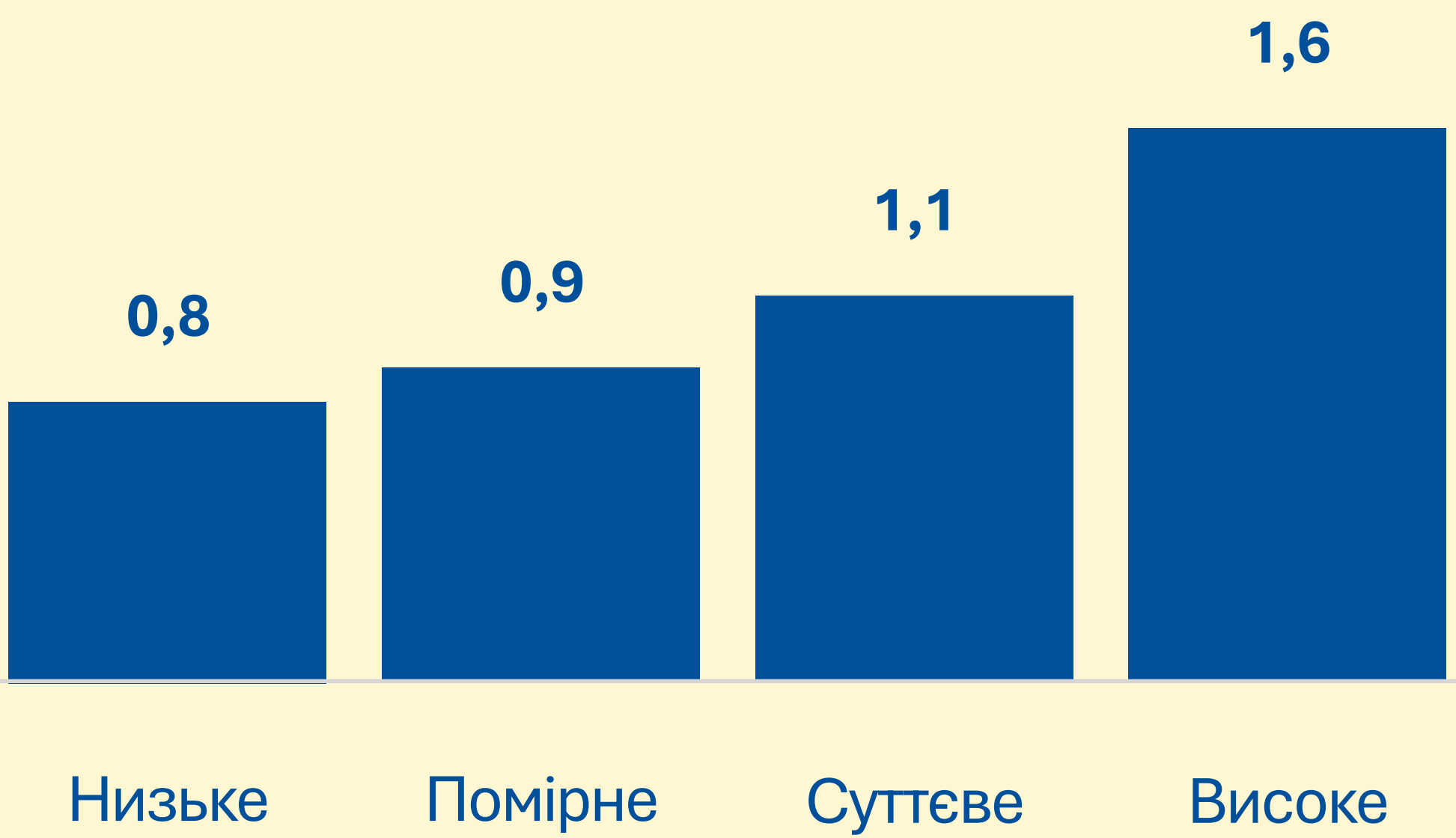
Ціна складності

Кожен додатковий пункт регуляторного навантаження (Time Tax) додає ~0,03 в.п. корупції. Для дрібної корупції ефект сягає ~0,15 в.п.

Україна поступається ЄС і кандидатам

*Чим нижчий показник, тим вищим сприймається рівень корупції

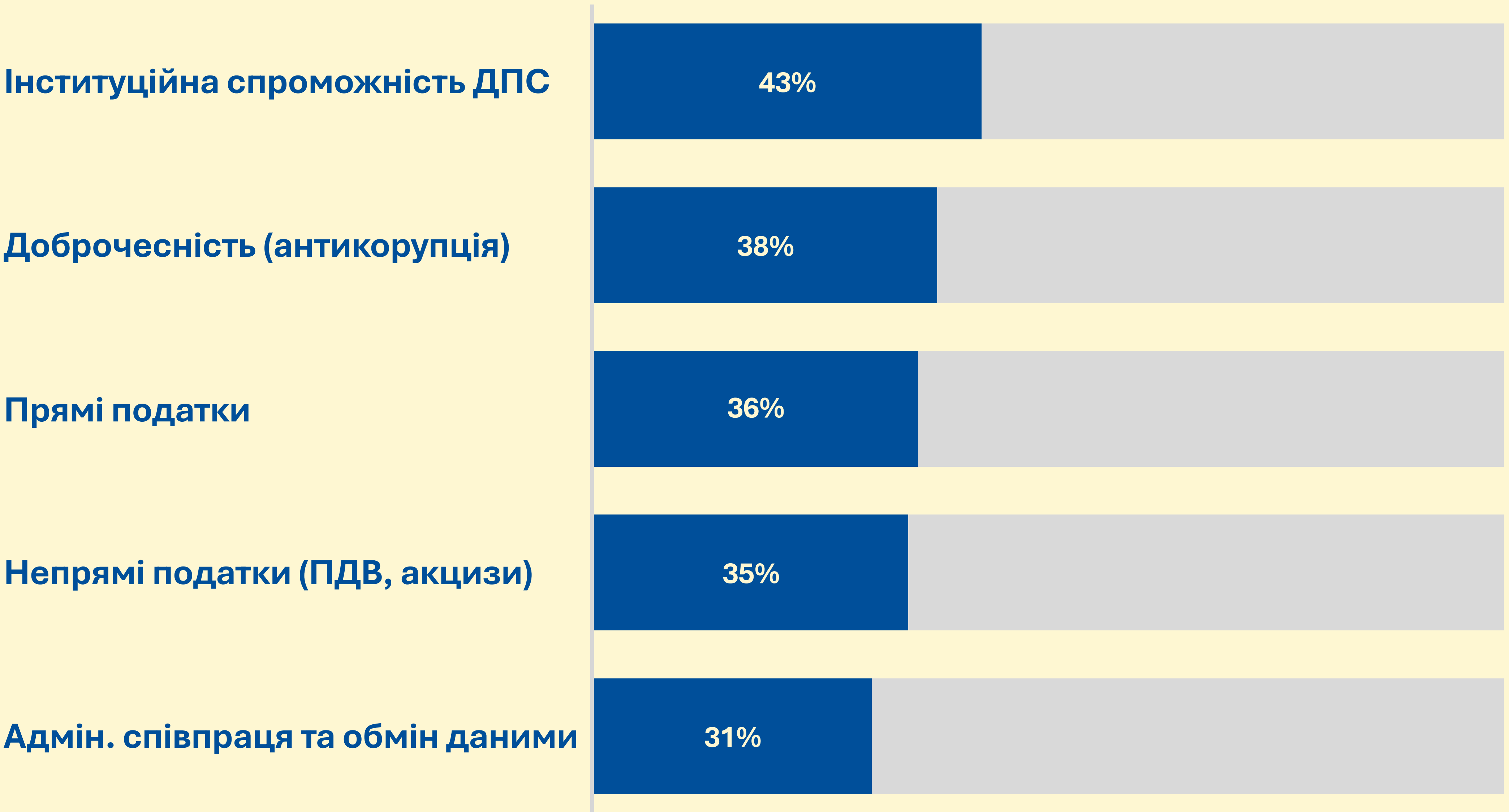
Рівень корупції, % річного доходу

Як Україні зменшити простір для корупції?

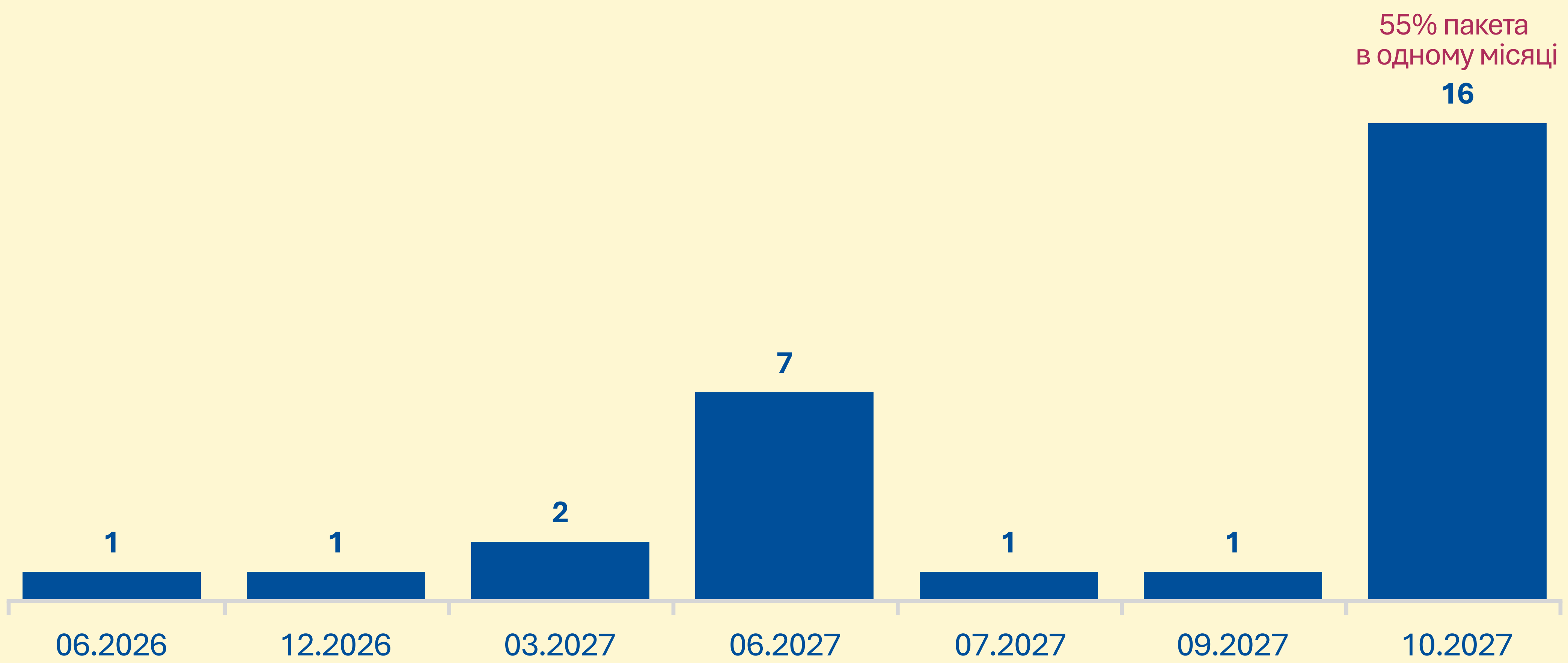
- 1 Уніфікація правил — однакові ставки, бази й визначення усувають винятки та «сірі зони».
- 2 Цифровізація процедур — електронний акциз і автоматична звітність заміщують паперовий обіг і особисті контакти.
- 3 Прозоре адміністрування та обмін даними — контроль спирається на дані, а не на розсуд інспектора.
- 4 Менша залежність платника від посадовця — чіткі строки та формалізовані процедури спорів.

Стан наближення у межах Розділу 16

За Угодою про асоціацію виконано ~90% зобов’язань, але відповідність повному обсягу acquis ЄС — лише ~35%*. Відставання сконцентроване не у формальних, а в антикорупційно чутливих, процедурно складних напрямках.

Готовність за блоками acquis Розділу 16

Кількість податкових законів до ухвалення

*Оцінка Центру економічної стратегії за тіншовим звітом за Розділом 16. Рівень готовності кожного блоку обчислено як зважений індекс $R = \sum(w_i \cdot s_i) / \sum(w_i)$, де w_i — вага важливості акта (вирішальний — 3, важливий — 2, технічний — 1), а s_i — стан його виконання (повний — 1; значний — 0,75; частковий — 0,5; початковий — 0,25; відсутній — 0). Повне джерело: Центр економічної стратегії, «Порівняльний аналіз податкового законодавства ЄС та України» (жовтень 2025). <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2025/10/tinovyj-zvit-1.pdf>

Рекомендації

- ☑ **Визначати пріоритети за антикорупційним ефектом,** а не за легкістю ухвалення: першочергово — цифрові процедури та норми, що усувають дискрецію.
- ☑ **Розвантажити графік жовтня 2027 року** — готувати вирішальні закони у 2026 — першій половині 2027, щоб уникнути ухвалення пакета «одним блоком».
- ☑ **Вимірювати успіх за працюючою процедурою,** а не за текстом норми: критерій — запущений цифровий інструмент, яким реально користуються платник і ДПС.
- ☑ **Інвестувати в інституційну стійкість:** автономію та стале фінансування ДПС, сумісність ІТ-систем із ЄС і захист викривачів.

Варто знати

Перехід від найпростіших до найскладніших правил подвоює корупційний тягар бізнесу — з 0,8% до 1,6% річного доходу.

Досвід ЄС: Литва та Латвія посилили реформи після вступу, тоді як Угорщина й Словаччина втратили частину результатів. Членство задає напрям, але стійкість залежить від внутрішніх інституцій.

Центр економічної стратегії (ЦЕС)

Незалежний центр досліджень державної політики. Завдання ЦЕС — підтримка реформ в Україні задля стійкого економічного зростання. Заснований у травні 2015 року.

Контакти: В'ячеслав Ноздрін, директор з комунікацій в ЦЕС — viacheslav.nozdrin@ces.org.ua · ces.org.ua